میکرو و فیلم تهیه شد

سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

۱۳۸۵/۸/۲۵

اداره مخطوطات

نام کتاب شرح نصاب الصبیان

مولف متن ابونصر فراهی محشی

شارح محمد بن جلال قهستانی مترجم

تاریخ تحریر قرن ۱۳ نوع خط نستعلیق تعداد سطر ۱۵

نام کاتب

موضوع لغت زبان فارسی عدد اوراق ۱۱۳

طول ۱۹ عرض ۱۴,۵ شماره عمومی ۳۱۸۶۲

وقفی ... تاریخ وقف بهمن ۸۳

ملاحظات

۱۰۳

1

بسم الله [illegible] الرحیم وتمم بالخیر

بعد از شرح نصاب زواهر حمد مجمل و سبیح [illegible] عاده جواهر صلوات میگوید

بنده محتاج بغفران سبحانی محمد بن جلال بن [illegible] قهستانی که بر

صحایف [illegible] ارباب استقرار مختصرات لغت والواح خواطر اصحاب

تتبع موخرات او ظاهر است که درین فن شریف [illegible] ما لطف مشتمل

نصاب صبیان علی ناظمه سجال الغفران مختصری صحیفه روزگار نیامده

و ابنای [illegible] ثنایش کردند اندر بر لغت فارسی زبانها جمله در وی

در [illegible] و به تنقیح ضبیات و توضیح [illegible] [illegible]

[illegible] شروح بسیار نوشته بودند اما [illegible]

و بسط و تفقد ان لغات مذکوره تتبع کتب جمهور معرض و از خطوط اکابر

صفحات ابن عباس و الواح ابن نقالیس کشیده اند و از رتبه شرح ناظم

معانی نصاب فی خزانه منقول الی اولی الالباب سابق در حمایت تحقیق دقایق

در مقام تدقیق تنید کشیده [illegible] سر دفتر ارباب معانی [illegible]

المولف علی بن حمزه الکسائی که [illegible] من هذا المقام الا فعل عامل

و نیز انچه در هیئت و نجوم و سایر مستفادات علوم مشتمل در منظوم ناظم مرحوم

در رشته تقریر سلک تحریر کشیده بسبب کلام شارحان در شیئی آن قاصر ناتمام

یافت و نیز بعضی الفاظ فارسی در نظم آن علامه وافی به بیان [illegible] محتاج بوده

که با یضاح ان نپرداخته بودند پس بنا بر نصرت قول ناظم بزرگوار و شفقت

بر اوران اخیار با وجود پریشانی روزگار و نایافت امداد مصاحبان نیکوکار

بعد از شروع درین امر چندی از زمان بتوفیق بخشاینده مهربان [illegible]

با تمام شرح مذکور با زنواید خاطر رفتور [illegible] فی قدوة الافتدار

علماء الاولیاء [illegible] چون [illegible] سهوی از خواص [illegible] خسته و محرر این کلمات

شکسته [illegible] که مدتقیم اصلاح [illegible] ساخته به عادت [illegible] فرمایند

قریب من الاستجابه و منه التوفیق فی معضلات الکتاب [illegible] سقف

2

گویند و اطلاق مولد بر این لفظ و بر این طایفه بطریق مجاز است چنانچه
در اساس مذکور است و مولد [illegible] باشند از عرب که در دیار عجم
متولد گشته باشند و اما یافقه باشند یا عکس چنانچه در شرح مفتاح علامه
شیرازی مذکور است یا اولاد [illegible] از عرب یا اعراب که با عجم مختلط شده
باشند چنانچه در شرح مفتاح کاشی مذکور است و این طایفه را
عرب مستعربه و متعربه نیز گویند بکسر را نوع پنجم مختلف بفتح میم
و سکون خاء معجمه و فتحتین تاء فوقانیه و لام و در لغت مشتق از اختلاف
و اختلاف با یکدیگر خلاف کردن و در اصطلاح لفظی که ائمه لغت [illegible]
خلاف کرده باشند که در اصل عربی است یا عجمی مثل طست و [illegible]
نوع ششم معجم مثل مولد در لغت مشتق از تعجیم و تعجیم کلام [illegible]
عجمی ساختن و بعضی در مقام گفته اند که تعجیم عجم کردن است که بمعنی منسوب
بعجم است و در اصطلاح لفظی که عجم از کلام عرب بکلام خود نقل کرده باشند
بی آنکه تغییر بدهند اصلی [illegible] یا معرب یا مولد و در عبارت ناظم از این قبیل
بسیار واقع است مثل کسوه در قول او که [illegible] و لباس و کسوت نوع هفتم

معرب بفتح میم و سکون عین مهمله در لغت مشتق از تعریف و معرب شناختن
و در اصطلاح لفظی که بوده از زبان عربی [illegible] موضوع [illegible]
و بصره و کوفه و دیگر اسماء مواضع و ادویه و اعلام از همین قبیل اند چنانچه در آخر صراح
مذکور است اما آنچه مختصر شیخ ابن الحاجب [illegible] مستفاد میگردد آنست
که این نوع داخل معرب است و اتفاق لغتش بعید است نوع هشتم مصدر
و آن پنج قسم است اول وصف حاصل مر فاعل را و قیام او و ترتیب بمعنی مصدری
آن ثانیه است و این قسم را حاصل مصدر نیز گویند چنانچه در تلویح مذکور است
و جمیع مصادر را بر این معنی اطلاق کنند چنانچه در ترجمه کافیه محقق شریف مذکور است
مذکور است مثل جواز روای و روا بودن اول معنی اسمی است و دوم معنی
دوم [illegible] میان مصدر و اسم مصدر در جمیع الفاظ فارسیه ظاهر است مثل کریم
[illegible] و حریصی شدن و حریصی اما در الفاظ عربی گاه بود که یک لفظ باشد مثل
و نوع بفتح واو و گاه باشد که دو لفظ باشد مثل فعل بفتح فا کردن و بکسر فا کردار
استعمال جمیع مصادر بمعنی حاصل مصدر شایعست مجاز او عکس نیز شایع است
اما قلیل بود چون [illegible] و حاصل مصدر را بر معنی [illegible] اطلاق کنند آن مصدریست
مستعمل بمعنی اسم مفعول مثل خلق بمعنی مخلوق چنانچه از شرح الشروح در بحث [illegible]

113

[illegible] در [illegible] المفعول [illegible] و [illegible] مذکورست [illegible]

[illegible] مذکورست که [illegible] مصدر [illegible]

[illegible] مستعمل بمعنی مصدر [illegible]

[illegible] شرح ابن حاجب مذکورست سیوم مصدر [illegible]

مثل [illegible] و چهارم [illegible] بمعنی مصدر و خارج از اوزان

قیاس مصدر [illegible] و غیره [illegible] و اعتبارات و [illegible]

کلام عرب [illegible] این دو قسم از شرح تسهیل ابن مالک [illegible]

[illegible] مرادف مصدر [illegible] و اوزان مصدر [illegible]

[illegible] مصدر [illegible] مذکورست و حقیقت و مجاز و ترکیب [illegible]

[illegible] از شرح الفا[illegible]

[illegible] که این جمع و تالیف و این ترتیب و التصنیف

مجازه [illegible] بحقیقه و [illegible] استخلاص و توقع [illegible] گردد [illegible]

[illegible] الرحم الراحمین [illegible] تمت [illegible]

[illegible] الی [illegible]

[illegible] في [illegible] بتاریخ [illegible] جمادی الاول [illegible]